

F 01.00 Herkennen van hengstigheid bij merries Praktijkaart, onderdeel van Dekken

Leerdoel

De student observeert de tekenen van hengstigheid bij merries, de student kan door het bijhouden van een merrie- gedrag kalender de volgende hengstigheid van een merrie voorspellen.

Vooraf weten: (kennis van...)

De cyclus van een merrie duurt ± 21 dagen, waarbij de merrie ± 16 dagen niet hengstig is en ± 5 dagen hengstig. De ovulatie (het optimaal dekkingsmoment) vindt plaats 1 à 2 dagen voor het eindigen van de tekenen van de hengstigheid. De eisprong vindt meestal plaats 24 tot 48 uur voor het einde van de hengstigheid

Oestrus = hengstigheid

Dioestrus = de periode tussen twee hengstigheden in.

- > De student leert gedragsveranderingen en uiterlijke kenmerken van de merrie (her)kennen.
- > Verschil in gedrag opmerken: een hengstige merrie kan meer of minder gedragsveranderingen en uiterlijke kenmerken tonen dan een andere hengstige merrie.
- > Een hengstige merrie laat bijvoorbeeld speelser of zelfs baldadig gedrag zien.
- > In de les wil de merrie graag achter een favoriete ruïn aan lopen. Soms zijn de merries stakerig en willen bij elke ruïn stil blijven staan, soms merk je helemaal niets aan een merrie.
- > Soms wordt alleen de staart een beetje opzij gedragen zodat de vulva te zien is.
- > De urine van een hengstige merrie is troebeler dan normaal (ziet er uit als niet gefilterd appelsap), de merrie doet vaker kleine plasjes.
- > Wanneer een hengst of ruïn aan een hengstige merrie ruikt gaat de vulva steeds opnieuw open en dicht (knipogen of knippen), is gezwollen en roder dan normaal.
- > De merrie reageert sterk (met bovenstaand gedrag) op de aanwezigheid van hengsten en ruïnen
- > Je kunt een schouwruïn of brave hengst gebruiken om te kijken of een merrie hengstig is. Dat noem je: de merrie 'schouwen'. Een schouwruïn kan elke ruïn zijn zolang hij maar een bepaalde mate van belangstelling heeft behouden voor merries. Een goede schouwruïn heeft wel belangstelling en flirt met een hengstige merrie maar gaat niet over tot een 'dekking'. Breng de vermoedelijk hengstige merrie in contact met de schouwruïn of brave hengst door deze in een stal of paddock naast of voor de stal/paddock van de merrie te zetten. De merrie en hengst of ruïn mogen met elkaar neuzen maar geen lichamelijk contact hebben om onrust en ongelukken te voorkomen. Laat de merrie en de hengst of ruïn aan elkaar snuffelen om te kijken hoe de merrie hierop reageert. Wanneer een merrie niet hengstig is zal je dat snel merken doordat de merrie de hengst of ruïn probeert van haar weg te slaan. De merrie zal geen interesse maar eerder afweer tonen. Wanneer de merrie wel hengstig is zal je dat snel merken doordat de merrie interesse toont, haar staart opzij doet en 'knippert' met de vulvalippen. Als de merrie 'welwillend' is, is ze klaar voor de dekking.

De hengstigheid kan je ook laten controleren door de dierenarts (of inseminator = degene die de merrie insemineert met sperma), deze zal met de echo kijken naar de eierstokken. Daarop is duidelijk te zien of er een rijp ei onderweg is of dat het loos alarm is.

F 01.00 Herkennen van hengstigheid bij merries Praktijkaart, onderdeel van Dekken

Vooraf kunnen

- > Merrie observeren en gedrag waarnemen in 'normale' toestand.
- > Merrie observeren in hengstige toestand en het 'afwijkend' gedrag waarnemen.
- > Weten/kunnen omgaan met een hengstige merrie in de buurt van hengsten en ruinen.
- > Gedragsveranderingen kunnen toeschrijven aan hengstigheid.
- > Uiterlijke (fysieke) kenmerken van hengstigheid (her)kennen.

Waarom

Zodat je kunt zien wanneer een merrie hengstig/vruchtbaar is en gedekt kan worden.

Zodat je weet hoe je om moet gaan met een hengstige merrie tussen andere paarden.

Werkomstandigheden

Zorg dat je oplet met een hengstige merrie in de hand, laat je niet verassen. Hengstige merries zijn soms onvoorspelbaar. Wanneer je langs een knappe ruïne of zeker als je langs de box of paddock van een hengst komt is het opletten en vooral doorlopen!

Pismerries: sommige merries hebben de naam een pismerrie te zijn. Deze dames zijn bijna doorlopend hengstig en vertonen een extremere vorm van bovenstaand gedrag. Dat kan zelfs leiden tot bokken en tegen het been gaan (paard heeft last van spanning in de onderrug of onderbuik) bij het rijden. Voor het rijden kort longeren helpt nog wel eens de spanning te verlagen. Deze merrie worden over het algemeen moeilijker dragend maar als ze dat dan zijn dan gedragen ze zich wel vaak een stuk rustiger en zijn beter hanteerbaar. Begeleiding van een dierenarts is vaak noodzakelijk om een pismerrie dragend te krijgen. Na de dracht begint het hele gedoe (meestal) weer overnieuw. Een kalmerend kruidensupplement door het voer, wanneer de merrie niet dragend is, kan goede resultaten geven.

Waar

In de stal, op weides, in paddocks, op de poetsplaats etc.

Wanneer

Merries kunnen het hele jaar door om de drie tot vier weken hengstig zijn, maar net zo goed zie je er helemaal niets van en zijn ze toch hengstig.

Merries zijn het duidelijkst hengstig tussen de maanden april en juli.

F 01.00 Herkennen van hengstigheid bij merries
Praktijkkartaat, onderdeel van Dekken

Waarmee

Observaties van: het gedrag van de merrie en de, met het oog waarneembare, uiterlijke fysieke kenmerken van hengstigheid.

Een kalender.

Werkomschrijving

Observeer de merrie(s) gedurende het seizoen doorlopend. Begin half februari. Noteer voor jezelf **op een kalender** wanneer het gedrag van de merrie(s) verandert. Meer/minder wordt, vaker of minder vaak voorkomt. Zo kom je achter de cyclus van een bepaalde merrie en kan je de volgende hengstigheid van dit dier gaan voorspellen.

Noteer de naam van de merrie(s) en zet 3 tot 4 maanden lang elke dag een + of een - op de kalender voor elke merrie welke die dag **verandering** laat zien. Geef aan of een merrie meer of minder van een of meer van de onderstaande fysieke kenmerken vertoont en/of dat een ruïn of hengst minder of meer op haar reageert.

De merrie doet haar staart wat opzij en knippert of knipoogt (samenknijpen/ loslaten) meer/minder met haar vulva. De vulva is wat opgezet en roder van kleur dan doorgaans.

- > De merrie loopt of staat minder/vaker wijdbeens.
- > De merrie plast minder/vaker meer/minder troebele urine in kleine beetjes.
- > De merrie fleemt meer of minder bij het zien/ruiken van een ruïn of hengst.
- > De merrie 'piept' meer of minder bij het zien of ruiken van een ruïn of hengst.

Ruïnen en hengsten reageren sterker op de merrie, door flemen en 'brullen' en wat 'uitsloverij' trekken ze haar aandacht.

Wanneer de geliefden in een gemengde groep staan zal de ruïn de merrie gaan proberen te verleiden. Om haar heen draaien, tegen haar aan stoten, zachtjes bijten. De merrie toont meer/ minder belangstelling de ruïn, een spel van aantrekken en afstoten tot de merrie klaar is voor dekking. De merrie jaagt andere merries meer of minder weg bij een ruïn in de gemengde groep.

Bij het lopen met een hengstige merrie aan de hand zorg je steeds voor ruim voldoende afstand tot de andere dieren. Zorg dat dieren elkaar bij het passeren niet kunnen verwonden. Let op de benen van de merrie. Stampen met de voorbenen en zeker slaan met de achterbenen is niet ongebruikelijk. Zorg ervoor dat je stevig door blijft lopen en de aandacht van de merrie hebt, zodat de merrie zich op jou blijft concentreren, waardoor de merrie minder snel afgeleid zal worden door ruïnen of hengsten die in de buurt zijn.

F 01.00 Herkennen van hengstigheid bij merries Praktijkaart, onderdeel van Dekken

Wanneer je bijvoorbeeld met een hengstige merrie van stal naar rijbaan of paddock loopt, zorg dan dat een hengstige merrie geen kans krijgt om stil te staan of te ruiken bij een hengst of ruin en loop in een stevig tempo door naar de plaats van bestemming. In de les bij het opstijgen goed uitkijken en ruimte om de merrie heen bewaren. Kribbig of humeurig gedrag kan tot confrontaties tussen dieren leiden. Sta je er net naast om op te stijgen dan kom je tussen twee vuren.

Staan de dieren overdag samen of naast elkaar buiten op paddocks of weides: let dan op dat er geen gedoe ontstaat 'over het hek'. Merries die langs het draad of hek gaan flirten met ruinen laten niet altijd de afrastering heel. Verwondingen zijn dan natuurlijk niet uitgesloten.

Staan de merries in een gemengde groep: let dan op dat de ruinen niet proberen de merries te dekken. Dat is niet alleen fysiek erg zwaar voor de merries maar het zou ook tot ontstekingen aan de geslachtsdelen van de merrie kunnen leiden.

De urine van de merrie heeft tijdens de hengstigheid een specifieke geur. De staart van de merrie gaat opzij, zodat de hengst kan ruiken aan de vulva van de merrie.

Fokkerij, Lesboek 15

Niet op elk bedrijf en bij elke paardeneigenaar worden elk jaar een aantal veulens geboren maar de student zal over het algemeen graag een en ander leren over het fokken en verzorgen van veulens. De kans dat je een veulen real time geboren ziet worden is niet zo heel erg groot. De student leert herkennen wanneer een merrie hengstig is, de student leert hoe de deskundigen te assisteren en de geboorte op komst herkennen.

Leerlijn niveau II

De student loopt mee met de verschillende stadia van de fokkerij en doet ervaring en kennis op.

Leerlijn niveau III

De student is in staat een dekking te organiseren, de merrie te begeleiden tijdens de dracht en de geboorte in goede banen te leiden.

De student verwerft kennis over het mogelijke gebruiksdoel van een paard en verkrijgt inzicht in de erfelijkheidsleer.

Leerdoel

De student ontwikkeld een helder fokdoel en fokt gezonde sterke veulens.

Student

Dit Lesboek bestaat grotendeels uit kenniskaarten en opdrachten voor op een leerbedrijf.

Inhoud

F 01 Alles over Dekken schutblad voor printversie	8
F 01.00 Herkennen van hengstigheid bij merries onderdeel van Dekken	9
F 01.01 Begeleiden van vrije dekking onderdeel van Dekken	13
F 01.02 Assisteren bij natuurlijke dekking onderdeel van Dekken	17
F 01.03 Assisteren bij inseminatie onderdeel van Dekken	21
F 01.04 Assisteren bij sperma opvangen onderdeel van Dekken	25
F 01.05 Monitoren drachtige merrie onderdeel van Dekken	28
30 Eventueel en niet alles tegelijk:	
31 Birth-Alarm:	
31 Camerabewaking of videobewaking:	
32 Halster zender:	
32 Alarm met een Magneet:	
32 Alarm met een Tampon:	
32 Alarm dmv PH-strip:	
32 Zender aan de hals:	
F 02 Alles over de geboorte van het veulen schutblad voor printversie	33
F 02.00 Veulen, herkennen van geboorte op komst onderdeel van Veulen	34
F 02.01 Veulen, de geboorte voorbereiden onderdeel van Veulen	38
F 02.02 Controle gezondheid pasgeboren veulen onderdeel van Veulen	44

F 02.02.01 Controle pasgeboren veulen, mond en neus onderdeel van Veulen	46
F 02.02.02 Veulen controle, op tijd drinken onderdeel van Veulen	48
F 02.02.03 Veulen controle, darmpek eruit onderdeel van Veulen	52
F 02.02.04 Nageboorte controleren onderdeel van Veulen	54
F 02.02.05 Gezondheidsrisico's en de veulenprik onderdeel van Veulen	57
58 Ontwormen als nodig...	
58 Vaccinaties	
58 Ontsmetten	
59 De veulenprik	
F 03 Alles over opgroeiende veulens schutblad voor printversie	60
F 03.00 Inprint van het Veulen onderdeel van Het opgroeiende veulen	61
F 03.01 Het veulen afspenen onderdeel van Het opgroeiende veulen	67
69 Twee veulens tegelijk afspenen	
69 Straks wonen op een box?	
69 Uit de opfok	
70 Gezondheid merrie:	
70 Let op de uier	
70 Gezondheid veulen:	
F 03.02 Organiseren van de opfok van een veulen onderdeel van Het opgroeien van een veulen	71
F 03.03 Opfok van het veulen monitoren onderdeel van Het opgroeiende veulen	75

F 04 Algemene kennis over Fokkerij schutblad voor printversie	78
F 04.00 Fokdoel omschrijven onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	79
82 De objectieve (lichamelijke) kenmerken van jouw droom/paard veulen?	
82 De subjectieve kenmerken (karakter, aanleg) van jouw droomveulen/paard?	
82 Maak ook een overzicht van wat je perse niet in je veulen/paard terug wil zien.	
83 Fokken of gokken	
83 Wanneer je de hengst en de merrie gevonden hebt...	
F 04.01 Erfelijke Gebreken onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	84
84 Erfelijke en niet erfelijke gebreken, wat is het verschil?	
84 Niet erfelijke gebreken	
84 Erfelijke gebreken	
84 Homozygoot	
84 Heterozygoot	
85 Er zijn 3 verschillende soorten erfelijke gebreken die voorkomen bij het fokken van een veulen:	
86 Voorbeelden van Letale en Subletale erfelijke gebreken bij paarden:	
86 Voorbeelden van schadelijke/ongewenste erfelijke gebreken bij paarden zijn:	
87 Overige erfelijke gebreken	
88 Aangeboren afwijkingen.	
F 04.02 Inteelt in de fokkerij onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	89
90 Verwantschapsgraad en inteeltfactor bij verschillende vormen van inteelt:	
91 Inteeltcoëfficiënt	
92 Nadelen van inteelt	
F 04.03 Aanlegtesten voor het sportpaard onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	94
94 De aanlegtesten	
95 IBOP	
95 Dressuurpaarden	
96 Springpaarden	
97 Gelderse paarden	
98 Tuigpaarden	
99 EPTM	
101 Stamboekopname via aanlegtest (IBOP/EPTM)	

F 04.04 Keuringen en voorbrengen	
onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	102
102 Hengstenkeuring	
103 Eerste bezichtiging	
103 Dressuurhengsten	
104 Springpaarden	
104 Gelderse hengsten	
105 Tuigpaardhengsten	
105 Tweede en derde bezichtiging	
106 Verrichtingsonderzoek	
108 Stamboekkeuring merries	
108 Keuring aan de hand	
109 Voorbrengen	
109 Vrij bewegen/vrij springen	
110 Centrale keuring/ merriekeuring	
110 Veulenkeuring	
F 04.05 Predicaten voor paarden	
onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	112
113 Ster	
113 Keur	
114 PROK	
114 IBOP en EPTM	
115 Elite	
115 Sport	
115 Preferent	
116 Prestatie	
117 Keur	
117 Sportindexen	
118 Preferent	
F 04.06 Rassen, stamboekpaarden en gebruiksdoelen	
onderdeel van Algemene kennis over Fokkerij	119
123 Rassen in de manege	
F 00 Lijnenteelt een doodlopende weg	
BIJLAGE, Lijnenteelt	124
124 Wat versta ik onder lijnenteelt?	
124 Verlies aan genetische variatie	
125 Erfelijke gebreken	
125 Vitaliteit/ inteeltdepressie	
126 Fabeltjes	
127 Conclusie	
128 Kader bij column 'Lijnenteelt, een doodlopende weg' .	

